
Teze o neutralnosti gospodarske politike u novoj klasičnoj makroekonomiji

LUKA BRKIĆ*

Sažetak

Autor analizira osnovne postavke škole racionalnih očekivanja (RATEX, krilo čikaške ekonomske škole). Izlažu se teorijske osnove nove klasične makroekonomije: hipoteza o racionalnim očekivanjima u uvjetima perfektne konkurencije i načelo strateške međuovisnosti. U središtu pažnje su hipoteze o varijanci, pogrešnoj alokaciji resursa i neutralnosti gospodarske politike.

Ukratko se izlažu modeli *rent-seeking* i *direct unproductive profit-seeking*, kao i alternativni modeli u novoj teorijskoj ekonomiji: ekonomski konstitucionalizam, deficitarci, teorija o političkim poslovnim ciklusima, *supply side economics*.

Na početku osamdesetih godina činila se izvjesnom nova sinteza u modernoj makroekonomskoj teoriji između tzv. "elektičkih keynesijanaca" koji su govorili o funkciji ponude novca i koji su na brzinu njegovog optjecaja gledali kao na funkciju kamatnih stopa, i onih monetarista koji nisu dijelili mišljenje M. Friedmana da promjene kamatnih stopa ne utječu na brzinu novčanog optjecaja.

Ova konvergencija u pogledima nije nužno značila da je došlo do zadovoljavajućeg teorijskog objašnjenja koje bi onda predstavljalo utemeljenje nove makroekonomske politike adekvatne aktualnom trenutku.

U pravcu rehabilitacije ideje o tržištu slobodne konkurencije, sve do negiranja potrebe za vođenjem bilo kakve gospodarske politike, a naročito one keynesijanskog tipa, najdalje su otišli predstavnici škole racionalnih očekivanja (Rational expectations school), koja se naziva i "nova čikaška škola" (New Chicago school) kao čedo čikaškog monetarizma, i to njegovo radikalno krilo.

Novi klasični ekonomisti - R. Lucas, T. Sargent, R. Barro, N. Wallace, E. Prescott, C. Sims - kao najistaknutiji predstavnici škole racionalnih očekivanja, poljuljali su idiličnu sliku keynesijanskih i monetarističkih ekonomista o finom uskladivanju mjera gospodarske politike u svrhu vođenja gospodarskog sustava željenom putanjom razvoja.

* Luka Brkić, docent Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetu Međunarodni gospodarski odnosi, Vanjsko-politički odsjek.

Ideju o značenju "racionalnih očekivanja"¹ za objašnjenje ponašanja ekonomskih aktera kao i potrebu uključivanja tih očekivanja u makroekonomske modele, po prvi put je predstavio J. Muth u jednom svom radu objavljenom 1961. godine (Muth, 1961.). Suština ove ideje sastoji se u uvjerenju da se gospodarski subjekti ponašaju racionalno i u ekonomskoj igri koriste sve raspoložive informacije za anticipiranje budućih događaja, među koje, svakako, ulaze i promjene u gospodarskoj politici koju provodi država. Predstavници škole potpuno preuzimaju koncept o homo economicusu i perfektnim svojstvima tržišta. U takvom svijetu svi ekonomski akteri uzimaju cijene kao dane parametre odlučivanja, preferencije se potpuno opisuju indikatorima korisnosti, proizvođači maksimiraju profit, a potrošači korisnost. Slijedi da je gospodarski sustav u stabilnoj ravnoteži ako ekonomski akteri odlučuju racionalno. Naime, proizvodnja i zaposlenost u svakom trenutku zadovoljavaju uvjete agregatne ravnoteže (tzv. "continuous market clearing" uvjet).

Neke važnije implikacije ideje o racionalnim očekivanjima svakako su i one (1) da su informacije poput svih ekonomskih dobara oskudne i gospodarski ih sustav uglavnom ne rasipa, (2) način formiranja očekivanja ovisi o strukturi sustava kojim se opisuje neka ekonomija, (3) "javna predviđanja" (vlada, ministarstva, zavodi za planiranje, statistički zavodi, burze, banke i druge financijske institucije) o kretanjima ekonomskih veličina ne mogu bitno utjecati na funkcioniranje gospodarskog sustava ako su zasnovana na informacijama koje su dostupne svima. Ekonomski akteri prikupljaju i koriste te informacije efikasno izjednačavajući njihovu marginalnu korist s marginalnim oportunitetnim troškom njihovog prikupljanja. Tako formiraju racionalna očekivanja o budućim kretanjima ekonomskih varijabli pri čemu "racionalan" treba shvatiti kao empirijski utvrđenu činjenicu da se *prosjeci* subjektivnih distribucija očekivanih vrijednosti tih varijabli poklapaju s njihovom objektivnom distribucijom proizašlom iz predviđanja složenih prognostičkih modela.²

Implikacije posljednjeg zaključka za gospodarsku politiku dalekosežni su i predstavljaju važan dio sadržaja "kontrarrevolucije" o kojoj govori J. Tobin. (Tobin, 1983.) Njime se sugerira da *najavljene* mjere gospodarske politike ne mogu bitno utjecati na gospodarska kretanja (tzv. neutralnost politike). Nasuprot tome, iznenađenja ili "šokovi" u gospodarskoj politici, a temeljeni na tzv. "unutarnjim" informacijama - dostupnim samo kreatorima mjera - *utječu* na realne gospodarske tokove (tzv. ne-neutralnost gospodarske politike).

Nova klasična makroekonomija utemeljena je na dvije središnje postavke: prva, manje sporna, govori o ekonomskim akterima koji stvaraju očekivanja na osnovi svih pristupačnih informacija, čime je postala provokativno sredstvo kritike postojećih načina modeliranja očekivanja. Druga, mnogo spornija postavka tvrdi

¹ Uobičajeno je u ekonomskoj teoriji očekivanja definirati kao očekivane vrijednosti relevantnih varijabli u nekoj točki vremena ili kao ocijenjene distribucije vjerojatnosti odigravanja tih varijabli na kojima se zasniva tržišno ponašanje gospodarskih subjekata.

² Teza o racionalnim očekivanjima ne znači da slobodne procjene nalikuju nekom razrađenom sustavu jednadžbi. Odnosno, ne polazi se od pretpostavke savršenosti predviđanja gospodarskih subjekata, odnosno da svi imaju ista očekivanja, već su *prosjeci* očekivanja jednako točni kao i predviđanja razrađenih sistema jednadžbi.

kako su sva tržišta, čak i kratkoročno promatrano, u ravnoteži, odnosno da su cijene savršeno fleksibilne. Predstavnici škole tvrde da je Phillipsova krivulja vertikalna, čak i u kratkom roku, što znači da ne postoji nikakav trade off između inflacije i nezaposlenosti. Ova škola prihvaća prijedloge o ubrzavanju rasta mogućeg proizvoda, ali ne i one o kratkoročnoj stabilizacijskoj politici. Naime, postojeći proizvod ne razlikuje se od mogućeg, osim pod utjecajem stohastičkih šokova.

Ipak, najkontroverznija je "hipoteza o neefikasnosti gospodarske politike" (policy ineffectiveness hypothesis) koju su izveli Sargent i Wallace 1975. godine (Sargent i Wallace, 1975.), a koja kaže da predviđene promjene u gospodarskoj politici neće utjecati na nivo proizvodnje, već samo na nivo cijena. Gospodarski subjekti mogu predvidjeti ove mjere gospodarske politike i njima se prilagoditi. Oni raspolažu svim potrebnim znanjem o anticipiranju promjena gospodarske politike koju provode vladine institucije. Privatni sektor nije inferiorniji od državnih organa zaduženih za vođenje gospodarske politike i predviđanje budućih promjena. Dapače, oni koriste iste modele i tehnike kojima se služe vladine agencije, specijalizirane za takve ciljeve. Naime, gospodarska je politika po svojoj suštini sistematska i može se predvidjeti te zavisi od kretanja ekonomskih parametara koji su poznati svim zainteresiranim subjektima. Tako će, na primjer, ako se predviđa porast novčane mase, ili, točnije, porast ponude novca, svi očekivati opće povećanje cijena, bez promjena u relativnim odnosima koji jedini mogu izazvati promjene u obimu proizvodnje i zaposlenosti. Gospodarski subjekti neće biti zavedeni nominalnim promjenama cijena i neće biti zainteresirani za bilo kakve promjene u ponudi faktora proizvodnje kojima raspolažu.

Hipoteza o neutralnosti gospodarske politike ne tvrdi da sistematsko ponašanje vlade ne može utjecati na agregatnu proizvodnju i zaposlenost. Ona naprosto tvrdi da sistematsko ponašanje vlade utječe na kretanje realnih ekonomskih agregata samo onoliko koliko mijenja mikroekonomsku strukturu gospodarstva i gospodarstvene razine tih agregata. Otuda proizlazi da sistematske monetarne akcije mogu malo utjecati na stvarnu razinu agregata jer su one većim dijelom neovisne o monetarnim fenomenima. (Sargent i Wallace, 1975., isti 1976.), (Lucas, 1976.)

Tezu o neutralnosti gospodarske politike nalazimo i u okviru ekonomike blagostanja uvođenjem pretpostavke o paušalnoj preraspodjeli (lump-sum redistribution). Ova preraspodjela nastaje kao posljedica mjera gospodarske politike koja vrši preraspodjelu dohotka, ali ne utječe na proizvodnju, odnosno ne utječe na opće osobine stanja sustava i ne mijenja granične jednakosti koje definiraju stanje efikasnosti sustava. Ako se gospodarska politika vodi paušalnim (lump-sum) mjerama, to neće imati nikakvog utjecaja na efikasnost proizvodnje u sustavu. Promijenit će se proporcije u raspodjeli dohotka među pojedincima i sustav će se pokrenuti, ali samo duž krivulje efikasnosti alokacije,³ a ne izvan

³ Dok se krivulje efikasnosti razmjene i proizvodnje odnose samo na optimalne situacije (sve točke ovih krivulja su Pareto-optimalne), krivulja efikasnosti alokacije odnosi se i na suboptimalne situacije. Ona označava dani, isti, ali ne obvezno i najveći mogući nivo efikasnosti proizvodnje ili veličine GNP. Naravno, postoji, u načelu, pored mnoštva suboptimalnih, i jedna optimalna krivulja koja predstavlja tzv. granicu mogućih korisnosti.

nje. Na ovaj način, društvo bi na fini i tehnički usavršen način rješavalo jedan od svojih osnovnih problema - problem definiranja gospodarske politike u cilju povećanja blagostanja, gospodarske politike koja bi bila ne samo formalno precizna nego i vrijednosno neutralna.⁴

U dokazivanju teze o neutralnosti gospodarske politike i racionalnih očekivanja uvodi se načelo strateške međuovisnosti čijim je uklapanjem u teoriju gospodarske politike bitno izmijenjeno i poimanje ravnoteže u makroekonomskih modelima. Naime, ako gospodarstvo shvatimo kao jednu dinamičku igru između vlade kao dominantnog igrača i poduzeća i potrošača kao pratilaca u igri, fundamentalno načelo logike kaže da će najprije dominantni igrač (vlada) najaviti svoju strategiju, a zatim će pratioci (poduzeća i potrošači) prilagoditi svoju strategiju najavljenom pravilu dominantnog igrača. Dakle, načelo strateške međuovisnosti kaže da pravila odlučivanja pratilaca u igri nikako ne možemo smatrati nepromjenjivim, jer se ona mijenjaju čim se promijeni neka okolnost u igri. Suprotno od ovoga, smatrati da se poduzeća drže jednog te istog pravila odlučivanja u okruženju alternativnih mjera gospodarske politike, znači tvrditi da poduzeća sistematski suboptimiziraju.

U neoklasičnoj ekonomiji politički proces obično igra ulogu racionalnog bića koje nastoji zadovoljiti "javni interes". Za potrebe ekonomskih modela ta se uloga najčešće interpretira kao problem maksimaliziranja funkcije blagostanja - obično zbroja tzv. viška proizvođača i viška potrošača. Međutim, upitna je sama pretpostavka o optimizirajućem ponašanju političkog procesa. "Po svemu sudeći, osnovni problem je urođena nemoć politike kao procesa za donošenje ekonomskih odluka. Iskustvo sugerira da politički proces ima ograničenu sposobnost prihvatanja konzistentnih ciljeva, utvrđivanja prioriteta i biranja između konkurentskih gospodarskih programa, posebno kada te odluke zahtijevaju razumijevanje složenih tehničkih problema i kontinuirano praćenje kompleksnih informacija. Na primjer, dok ekonomisti istražuju dinamički odnos između inflacije i nezaposlenosti i detaljno raspravljaju da li je trampa (trade off) između nezaposlenosti i inflacije moguća, politički je proces imao ogromnih poteškoća u prihvatanju ideje da je takva trampa možda potrebna. U stvarnosti, ponašanje vlade gotovo bezumno alternira između davanja prioriteta smanjivanju nezaposlenosti i davanja prioriteta smanjivanju inflacije". (Grossman, 1980.)

(u dijagramu na čije se osi nanose korisnosti dva subjekta). Ta optimalna krivulja, koja se obično naziva "utility possibility frontier", odnosno "welfare frontier", logički je identična krivuljama efikasne razmjene i proizvodnje. Međutim, postoji jedna razlika formalne prirode: krivulje efikasne razmjene i proizvodnje se objašnjavaju u tzv. "prostoru roba" (osi dijagrama su robe), a krivulja efikasnosti alokacije u tzv. "prostoru korisnosti" (osi dijagrama su korisnosti). Naravno, vrijedi i obratno.

⁴ Upitnost lump-sum preraspodjele transparentna je u primjeru oporezivanja nadnica. Taj porez tjera potrošače "koji se racionalno ponašaju" da izjednače graničnu stopu supstitucije između dviju roba s odnosom bruto cijena tih roba (cijene koje uključuju porez), a prodavači i dalje teže izjednačavanju odnosa graničnih troškova tih roba s odnosom njihovih neto cijena. Nastaje, dakle, promjena u sustavu koja nije pauzalna i koja mijenja granične jednakosti koje definiraju optimalnost sustava.

I u okviru teorije javnoga izbora - koja je utemeljena na tradicionalnim pretpostavkama (Mueller, 1976.): bihevioristička pretpostavka o racionalnom, optimizirajućem izboru, o analogiji političkog procesa glasanja i tržišnog procesa plaćanja cijena i o pareto-efikasnosti kao kriteriju za analizu ravnotežnih, stabilnih stanja - sa skepsom se gleda na sposobnost vlade da uspješno rješava ekonomske i socijalne probleme. Prema mišljenju ove škole, donosioci odluka u državnoj upravi forsiraju prije svega vlastiti interes, isto onako kako to čine izvršne uprave u privatnom sektoru. No kako državne firme ne teže formiranju dobiti, malo je motiva i podstreka da se obuzda trošenje. To je teza da država u načelu ne može supstituirati funkciju tržišta s njegovim alokativnim, distributivnim, selektivnim i informativnim mehanizmom. Na tu dimenziju problema smjeraju i čuvena pravila (Stiglerovi zakoni) J. G. Stiglera (1975.) o odnosu države i ekonomije: (1) država ne može ništa učiniti brzo, (2) kada država provodi gospodarske mjere, odgovorna politička tijela ne mogu kontrolirati način njihovog provođenja, (3) demokratska država nastoji postupati sa svim građanima jednako, (4) sa stajališta države, idealna javna politika je ona s poznatim korisnicima, od kojih je svaki osjetno subvencioniran na račun velikog broja nepoznatih osoba, a da pri tome ni jedna od tih osoba nije puno oštećena i (5) država nikada ne zna gdje treba stati.

Kao što je već istaknuto u ovome radu, hipoteza o neutralnosti ne implicira nužno i tvrdnju da su intervencije vlade u gospodarstvu nepotrebne ili nepoželjne. Osim u slučajevima kada je rješenje modela identično sa stajališta individualnih gospodarskih subjekata i s aspekta problema društvenog planiranja, a što, naravno, potvrđuje optimalnost konkurentne ravnoteže uz racionalna očekivanja, priznaje se potreba intervencije vlade. To su situacije klasične tržišne neefikasnosti u alociranju resursa - pozitivne i negativne eksternalije, korištenje distorzivnih poreza u prisutnosti javnih dobara i specifičnih tehnologija ili u slučajevima monopolističkih tendencija na tržištu. Dakle, teza o ne-neutralnosti kazuje da jedino ako se mjere gospodarske politike ne mogu odmah uočiti ili ako nisu sistematske, ponašanje gospodarskih aktera temeljit će se na nepotpunim informacijama, dakle na neispravnim očekivanjima. Iznenadenja ili "šokovi", zasnovani na "unutarnjim" informacijama, dostupnim samo kreatorima mjera gospodarske politike - utjecat će na realne gospodarske tokove.

Na primjeru monetarne politike koja želi biti uspješna, objašnjenje je vrlo jednostavno: monetarne vlasti moraju uvoditi nenajavljene i neočekivane poremećaje u novčanoj emisiji jer velika varijabilnost u ponudi novca dovodi do još veće varijabilnosti u agregatnoj ponudi, a time i u agregatnoj proizvodnji i zaposlenosti, što onda vodi stvaranju cikličkih impulsa u gospodarstvu. Lucas (1973.) i Barro (1976.) razradili su tzv. hipotezu o varijanci koja kaže da stupanj netočnosti u očekivanjima, a koja je proizašla iz neopaženih ili neočekivanih monetarnih i fiskalnih akcija, jest obrnuto proporcionalna s veličinom i učestalošću, odnosno s varijancom takvih akcija. Posljedica ove hipoteze bila je hipoteza o pogrešnoj alokaciji resursa (Barro, 1976.) prema kojoj velika varijabilnost u ponašanju vlasti (monetarnih i fiskalnih) pridonosi zbunjenosti ekonomskih aktera tako što će oni pogrešno interpretirati ostale poremećaje u gospodarstvu i neće realizirati svoje resurse shodno tim poremećajima.

Ovakav teorijski diskurs čini mi se i rodnim mjestom sve češće korištenih termina u ekonomskoj znanosti: direct unproductive profit seeking (DUP) i rent-seeking (RS) sektori. (Tollison, 1982.), (Rowley, 1988.), (McChesney, 1988.),

(Tullock, 1988.), (Crain, Shughart, Tollison, 1988.), (Bhagwati, 1982.), (Krueger, 1974.)

Rent-seeking obuhvaća one sektore koji su projektirani s ciljem zahvaćanja rente, a proizlaze iz odobrenih dozvola, kvota, suglasnosti. Školski primjer čine lobiji koji su usmjereni na osiguranje uvoznih dozvola u kontroliranim režimima deviznih plaćanja i vanjske trgovine kao i lobiranje koje proizlazi iz posjedovanja industrijskih dozvola (npr. alokacija uvoznih kvota, javne nabavke).

Koncept "directly unproductive profit-seeking" (DUP) uključuje sve načine stvaranja profita akcijama koje su direktno neproizvodne. DUP sektori, dakle, imaju profite, ali ne proizvode dobra i usluge direktno ili indirektno. To su ekonomske aktivnosti koje proizvode nulti output korištenjem realnih resursa. DUP sektori uključuju rent-seeking, ali obuhvaćaju i sektore u koje su resursi usmjereni intervencionističkom politikom koja stvara rente kao što su kvote ili carinska zaštita. DUP obuhvaća i sektore usmjerene na stvaranje profita politikom izbjegavanja obveza (izbjegavanje carina doprinosi novčanom prihodu korištenjem razlike između legalnog uvoza i plaćene carine i ilegalnog uvoza i izbjegavanja carina). Ovi sektori lobiraju promjene cijena, traže povećanje prihoda i renti koje one generiraju, izbjegavaju poreze.

Korisnici computable-general equilibrium (CGE) modela uključuju DUP aktivnosti u model opće gospodarske ravnoteže, dokazujući kako oni značajno premašuju ono što bi se moglo nazvati samo malim gubitkom. (de Mello, Robinskon, 1981.), (Grais, de Mello, Urata, 1986.)

Bez obzira na ove modele, ovo područje analize još je uvijek novo, a mikroekonomske studije koje bi ponudile realističnije i pouzdanije parametarske procjene troškova DUP aktivnosti, (za sada su samo započete sa CGE modelima), još uvijek nedostaju. No i pored toga ima mnogo indikacija da izbjegavanje obveza i "rent-seeking" izazivaju apsorpciju mnogih značajnih resursa sa signifikantnim utjecajem na performanse ukupnog gospodarstva.

Ideje "nove klasične makroekonomije" naišle su na žestok udar kritike još od samog početka. Kritike ovoga pravca suvremene ekonomske teorije upućene su osnovnim pretpostavkama škole: pretpostavljenom stanju perfekte konkurencije sa fleksibilnim cijenama koje automatski reagiraju na promjene u ponudi i potražnji, zatim, uvjerenju da se gospodarski subjekti uvijek ponašaju racionalno, pri čemu raspolažu perfektnim znanjem o prirodi gospodarskih fenomena, i na kraju, svakako najkontroverznije načelo o neefikasnosti gospodarske politike. Naime, politika ne može nikada učiniti ništa više od prolaznih razlika u realnim rezultatima, a pored toga ta prolazna razlika ionako je uvijek neoptimalno iskrivljena. Otuda je "prirodna stopa", barem u smislu koji je relevantan za nosioce politike, svako stanje koje vlada. Bez obzira na početni položaj, nosioci politike mogu dovesti do trajnog porasta proizvodnje i zaposlenosti samo sve oštrijim slijedom neočekivanih inflatornih udara. Kao posljedica ovakvih privremenih iznadenja, realne količine će se pokazati kao pozitivno korelirane s nominalnim cijenama i sa udarima politike, koji ih prisiljavaju na odstupanje od očekivanja.

Ova zapažena korelacija ne otkriva izbor koji nosioci politike mogu sistematski i opetovano koristiti, jer bi, u tom slučaju, privatni akteri uključili pravila politike u strukturu iz koje oni izvode procjene kupovnih cijena, te bi odstupanje od

revidirane strukture izazvalo odstupanje proizvodnje i zaposlenosti od njihovih ravnotežnih količina. Ali i takva odstupanja, temeljena na pogrešnim informacijama, iskrivljena su, a ravnoteža koja odgovara točnim i potpunim informacijama, optimalna je u Parctovom smislu.

Po mom sudu, nije sporna tvrdnja o pretpostavci trenutačnog prilagodavanja proizvodnje i zaposlenosti promjenama u okolini, a radi neprekidnog izjednačavanja agregatne ponude i potražnje, kao onoga što je najspornije u novoj klasičnoj makroekonomiji, a time i upitnosti teze o neutralnosti i ne-neutralnosti gospodarske politike.

J. Tobin (1983.) kao jedan od najznačajnijih kritičara ovoga teorijskog pravca suvremene ekonomske analize tvrdi: "Gledište da su procesi tržišnog sistema, uz uvjet nepromijenjenog sklopa instrumenata državne politike, snažni samoprilagodavajući mehanizmi koji osiguravaju stabilnost svoje ravnoteže pri punoj zaposlenosti, ne podupire ni teorija ni duga povijest ekonomskih kolebanja u kapitalizmu. Očevidno je da državna politika može biti izvor nestabilnosti; da je ona doista djelovala destabilizirajuće u mnogim prilikama, također je nesporno. Da je ona jedini izvor udara protiv inherentno stabilnog mehanizma, postavka je koju bi mogle ozbiljno postaviti samo osobe s pretjeranim povjerenjem u svoje apstraktne modele i povijesnom amnezijom ... Makro politika bi, svakako, morala nastojati da stabilizira očekivanja u pogledu kretanja privrede, što je posao koji je gotovo nemoguće odvojiti od stabilizacije stvarnog kretanja. To se ne može postići držeći se pravila politike koja je izoliraju od povratne informativne sprege o privredi ili od opažanja i očekivanja drugih udara. Kako se to može postići bolje nego u prošlosti, pitanje je koje i dalje zaslužuje pozornost ekonomskih teoretičara i ekonometričara. Nova klasična makroekonomika ne bi nas smjela odvratiti od tog posla, jer koliko god bila intelektualno oštromna konstrukcija, ona ne opisuje društva u kojima živimo."⁵

U rješavanju dilema gospodarske politike, moguće je ponuditi i neke druge odgovore u okvirima alternativnih struja u novoj teorijskoj ekonomiji.

U okviru "ekonomskog konstitucionalizma" (Nordhaus, 1986.) upravo se inzistira na podvrgavanju gospodarskih vlasti strožoj gospodarskoj disciplini. Tu se prije svega misli na pridržavanje nepromjenjivih monetarnih pravila ili donošenje ustavnih amandmana. To je pokušaj odbacivanja svake diskrecione vlasti nad gospodarstvom.

U novoj ekonomskoj teoriji razvijaju se oblici formalne teorije o međusobnoj uvjetovanosti političkih i gospodarskih kretanja kao što je teorija o političkim poslovnim ciklusima koja ukazuje na mogućnost političara da u "godinama djeljivim sa četiri" odnosno izbornim godinama, manipuliraju gospodarstvom i time pogoršavaju djelovanje poslovnog ciklusa.

U okviru ekonomike ponude (supply side economics) predlaže se discipliniranje političara povratkom na zlatni standard (tzv. zlatne bube), argumentirajući kako se povratkom na "visoko kvalitetan novac" automatski rješava problem inflacije i time eliminira mogućnost korištenja inflacije kao sredstva razrješavanja političkih sukoba.

⁵ Tobin, 1983., 60-62.

“Deficitarci” zahtijevaju vođenje politike ravnotežnog budžeta kao efikasnog sredstva u borbi s visokim kamatnim stopama, visokom inflacijom i rastućim državnim deficitom. To je još jedan pokušaj posredne kontrole političke sfere. Neki od prigovora koji se stavljaju ovoj poziciji ogledaju se u prigovoru o sredstvu ustavnog ograničenja politike te prevelikom povjerenju u nesavršeno sredstvo kontrole gospodarskih kretanja, što podsjeća na problem s kojim se suočavaju monetaristi oslanjajući se na kontroverzan pojam ponude novca. Jedan od prigovora je tvrdnja da se ovakvo poimanje teško može utemeljiti u ekonomskoj teoriji jer deficiti i viškovi ne igraju nikakvu neposrednu ulogu u ostvarivanju bilo kojeg od važnijih gospodarskih ciljeva. Naime, mehanizam kojim porezi i potrošnja utječu na gospodarstvo skoro su u potpunosti posredni, jer djeluju preko utjecaja na ukupnu tražnju i mogući proizvod, a tek kada se razmatra mnogo složeniji model opće ravnoteže finansijskih tržišta, moguće je izdvojiti utjecaj budžetskog duga i njegovog rasta.

Zaključimo: školi racionalnih očekivanja, odnosno novoj klasičnoj makroekonomiji, moguće je zanimati potpunu uvjerljivost u “opisivanju društava u kojima živimo”, sučeliti je s alternativnim odgovorima na dileme gospodarske politike, ali po mom sudu, nije moguće negirati značajne prednosti pred alternativnim modelima privrednih ciklusa, što interes za njihovo proučavanje čini koliko opravdanim toliko i poželjnim.

LITERATURA

- Bhagwati, J., “Directly-Unproductive, Profit-Seeking (DUP) Activities”, *Journal of Political Economy*, Chicago, Vol. 5, October, 1982., 988-1002
- Crain, M.W., Shughart, W.F., Tollison, R.D., “Voters as Investors: A Rent-Seeking Resolution of Paradox of Voting”, u: Rowley, C.K., Tollison, R.D., Tullock, G., (ed.), *The Political Economy of Rent-Seeking*, George Mason University, Kluwer Academic Publishers, Boston, 1988., 241-251
- Grais, W., de Mello, J., Urata, S., “A General Equilibrium Estimate of the Effects of Reductions in Tariff and Quantitative Restrictions in Turkey in 1978”, u: Srinivasan, T.N., Whalley, J., (ed.), *General Equilibrium Trade Policy Modelling*, MIT Press, Cambridge (Mass.), 1986
- Grossman, H.I.: “Rational Expectations, Business Cycles, and Government Behavior”, u: Fischer, S., (ed.), *Rational Expectations and Economic Policy*, University of Chicago Press, Chicago, 1980., 5-22
- Krueger, A.O., “The Political Economy of the Rent-Seeking Society”, *American Economic Review*, Vol. 64, June, 1974., 291-303
- Lucas, R.E., “Some International Evidence on Output-Inflation Tradeoffs”, *American Economic Review*, Vol. 63, June, 1973., 326-334
- Lucas, R.E., “Econometric Policy Evaluation: A Critique”, u: Brunner, K., Meltzer, A.H., (ed.), *The Phillips Curve and Labor Markets*, North Holland, Amsterdam, 1976, 19-46

- McChesney, F.S.: "Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory of Regulation", u: Rowley, C.K., Tollison, R.D., Tullock, G., (ed.), *The Political Economy of Rent-Seeking*, George Mason University, Kluwer Academic Publishers, Boston, 1988., 179-199
- Mello de, J., Robinskou, S., "A General Equilibrium Analysis of Foreign Exchange Shortages in Developing Economy", *Economic Journal*, Vol. 91, December, 1981., 891-906
- Mueller, D.C., "Public Choice: A Survey", *Journal of Economic Literature*, Vol. 14, 1976., 395-422
- Muth, J., "Rational Expectations and the Theory of Price Movements", *Econometrica*, Vol. 29, July, 1961, 315-335
- Nordhaus, W.D., "Makrokonfuzija: dileme privredne politike", *Ideje*, Vol. XVI, 4, 1986., 23-38
- Rowley, C.K., "Rent-Seeking Versus Directly Unproductive Profit-Seeking Activities", u: Rowley, C.K., Tollison, R.D., Tullock, G., (ed.), *The Political Economy of Rent-Seeking*, George Mason University, Kluwer Academic Publishers, Boston, 1988., 15-27
- Rowley, C.K., Tollison, R.D., Tullock, G., (ed.), *The Political Economy of Rent-Seeking*, George Mason University, Kluwer Academic Publishers, Boston, 1988.
- Sargent, T.J., Wallace, N., "Rational Expectations, the Optimal Monetary Instrument and the Optimal Money Supply Rule", *Journal of Political Economy*, Vol. 83, April, 1975., 225-241
- Sargent, T.J., Wallace, N. : "Rational Expectations and the Theory of Economic Policy", *Journal of Monetary Economics*, Vol. 2, April, 1976., 169-184
- Stigler, G.J., *The Government of the Economy*, Graduate School of Business, University of Chicago, Chicago, 1975., prema Samuelson, P.A., *Ekonomika čitanka*, Zagreb, 1975.
- Tobin, J., *Akumulacija imovine i ekonomska aktivnost*, CKD, Zagreb, 1983.
- Tollison, R.D., "Rent-Seeking: A Survey", *Kyklos*, Vol. 35, 1982., 575-602
- Tullock, G., "Rents and Rent-Seeking", u: Rowley, C.K. et. al., *op. cit.*, 51-65
- Tullock, G., "Efficient Rent-Seeking Revisited", u: Rowley, C.K. et. al., *op. cit.*, 91-95
- Tullock, G., "Demand Revealing, Transfers, and Rent-Seeking", Rowley, C.K. et. al., *op. cit.* 291-299

Luka Brkić

*THESES ON NEUTRALITY OF ECONOMIC POLICIES IN
THE NEOCLASSICAL MACROECONOMY*

Summary

The author analyses fundamental concepts of the school of rational expectations (RATEX, an offspring of the Chicago school of economics). Theoretical foundations of the neoclassical macroeconomy are set out: the hypothesis of rational expectations in the circumstances of perfect competition and the principle of strategic interdependence. Central to that are the hypotheses of variants, misallocation of resources and neutrality of economic policy.

Outlined are rent-seeking and direct unproductive profit-seeking as well as alternative models in the new theoretical economy: economic constitutionalism, deficitarians, the theory of political business cycles, supply side economics.